

Сяргей Венідзіктаў,
аспірант Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта

Узаемадзеянне структур грамадзянскай супольнасці і дзяржавы ў сістэме СМІ

Грамадзянская супольнасць – гэта сукупнасць грамадскіх камунікацый, сацыяльных сувязей і інстытутаў, асноўнымі суб'ектамі якіх з'яўляюцца індывіды, што ўзаемадзейнічаюць незалежна адзін ад аднаго і ад дзяржавы, а таксама недзяржаўныя арганізацыі як цэнтры сацыяльнай улады. Агульнапрызнаны характарыстыкі грамадзянскай супольнасці (сацыяльная адказнасць суб'ектаў, магчымасць самарэалізацыі асобы як мэта і прынцып грамадскага развіцця, механізмы ўплыву грамадзяніна на рашэнні ўлады) абумоўліваюць існаванне паміж структурамі грамадства і дзяржавы дыялогу, які адбываецца ў прасторы СМІ. Аднак механізм узаемнага ўплыву дзяржавы і структур грамадзянскай супольнасці (апошняя на Беларусі знаходзіцца ў працэсе фарміравання) на агульнанацыянальным і рэгіянальным узроўнях СМІ пры фармальным падабенстве мае прынцыповыя адрозненні ў накірунку інфармацыйных патокаў.

У агульнанацыянальных СМІ (у іх аснове – інфармацыйна-аналітычны, грамадска-палітычны змест) дамінуе «сыходзячы» паток інфармацыі (*дзяржава* → *грамадзянская супольнасць*), што праяўляецца ў давядзенні да грамадства рашэнняў улады, своечасовым інфармаванні адносна стану сацыяльна-эканамічных, палітычных і культурных працэсаў, прагназаванні параметраў дзяржаўнага развіцця. Гэтую задачу нацыянальныя СМІ вырашаюць больш поўна чым за рэгіянальныя: фактычнае ўваходжанне ў структуру дзяржавы забяспечвае доступ да інфармацыі і разгляд падзей у міжнародным кантэксце. Сярод прыярытэтных накірункаў палітыкі Беларусі, што вызначаюць нападзенне агульнанацыянальных СМІ, вылучаюцца праблемы функцыянавання Саюза Беларусі і Расіі, вектараў знешнепалітычнага і знешнеэканамічнага развіцця, пытання энергетычнай бяспекі (у прыватнасці, будаўніцтва атамнай электрастанцыі шырока абмяркоўваецца на ўсіх этапах – ад зараджэння канцэпцыі да пачатку яе рэалізацыі) і г.д. Даступнасць такой сацыяльна значнай інфармацыі, а таксама каштоўнасцей нацыянальнай культуры выклікаюць у грамадскай свядомасці ўяўленне аб прадказальнасці развіцця краіны, што становіцца асноўным фактарам стымулявання грамадзянскай актыўнасці як істотнай перадумовы развіцця грамадзянскай супольнасці. Акрамя таго, агульнанацыянальныя СМІ маюць магчымасць прасачыць рост гэтай актыўнасці. У краінах Заходняй Еўропы пашыраюцца такія формы партнёрства дзяржаўнай улады і грамадскіх структур, пры якіх канкрэтныя сацыяльныя праекты выконваюцца імі сумесна. На Беларусі таксама можна знайсці прыклады такога супрацоўніцтва з прыцягненнем СМІ (напрыклад, тэлемарафон «Пабудуем

бібліятэку разам», арганізаваны ў 2002 г. тэлеканалам «ОНТ»). У той жа час максімальны ахоп аўдыторыі і аператыўнасць, а таксама ступень даверу да кампетэнтных крыніц інфармацыі ў найбольш поўным аб'ёме дазваляюць накіроўваць у структуры ўлады звесткі адносна актуальных праблем насельніцтва.

На ўзроўні *рэгіянальнай сістэмы СМІ* Беларусі дамінуе «ўзыходзячы» паток інфармацыі (*грамадзянская супольнасць → дзяржава*). Знаходзячыся ў больш цесным кантакце з органамі выканаўчай улады на месцах, а аднаго боку, і са сваёй аўдыторыяй, з другога, рэгіянальныя СМІ здольныя аператыўна данесці да прамога адрасата запатрабаванняў мясцовых згуртаванняў. Нельга не ўлічваць і сфарміраванае ў беларускай аўдыторыі ўяўленне аб даступнасці і адкрытасці рэгіянальных СМІ для вырашэння тых праблемных пытанняў, якія на рэспубліканскім узроўні застаюцца незаўважанымі (дзеясць у рэгіёне жыллёва-камунальнай гаспадаркі, функцыянаванне сістэмы грамадскага транспарту і да т.п.). СМІ садзейнічаюць павелічэнню сацыяльнай актыўнасці грамадзян і праз падняцце прэстыжу карыснай для грамадства дзейнасці (напрыклад, гараджане разам з тэлебачаннем у Магілёве не дапусцілі незаконнага будаўніцтва праваслаўнага храма на месцы старажытнага гарадзішча без адпаведных дазволаў). Такое ўключэнне насельніцтва ў кантэкст дзяржаўнага кіравання на лакальным узроўні садзейнічае таксама павышэнню эфектыўнасці працы мясцовай улады. У многіх перыядычных выданнях, тэле- і радыёстудыях існуе механізм зваротнай сувязі (праца з карэспандэнцыяй, аналіз тэлефонных званкоў і непасрэдных зваротаў), які прадугледжвае далейшае прыцягненне адказных асоб у якасці крыніцы афіцыйнай інфармацыі. Як вынік, у аўдыторыі СМІ складваецца ўяўленне аб уласнай значнасці ў межах пэўных груп, а таксама грамадства ў цэлым, аб магчымасці непасрэднага ўплыву на актуальныя пытанні рэгіянальнага развіцця, а рост грамадзянскай актыўнасці садзейнічае структураванню прыватных інтарэсаў і каардынацыі іх з інтарэсамі публічнымі, што з'яўляецца неабходнай перадумовай фарміравання сярэдняга класа – асноўнага сацыяльнага фактара і эканімічнага цэнтра грамадзянскай супольнасці.

Такім чынам, уплыў СМІ на фарміраванне грамадзянскай супольнасці нязменна пашыраецца і набывае ўсё больш выразныя рысы; у выніку павышаецца эфектыўнасць функцыянавання сістэмы «дзяржава – грамадзянская супольнасць», што садзейнічае сімерычнаму прагрэсу яе структур.